Socialutskottets betänkande 1986/87:28

om forskning inom socialdepartementets verksamhetsområde och inom arbetsmiljöområdet m. m. (prop. 1986/87:80 delvis)

SoU
1986/87:28

I betänkandet behandlas *dels* förslag som regeringen förelagt riksdagen i proposition 1986/87:80 om forskning bilaga 4 (socialdepartementet) och bilaga 8, såvitt avser punkterna 4 och 5 om arbetslivs- och arbetsmiljöforskning (arbetsmarknadsdepartementet), *dels* motioner som rör forskningsfrågor inom nämnda områden.

Propositionen i övrigt behandlas i huvudsak av utbildningsutskottet i betänkandet UbU 1986/87:26. Särskilda delar behandlas av finansutskottet, justitieutskottet, utrikesutskottet, försvarsutskottet, socialförsäkringsutskottet, kulturutskottet, utbildningsutskottet, trafikutskottet, jordbruksutskottet, näringsutskottet, arbetsmarknadsutskottet och bostadsutskottet.

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker i betänkandet regeringens förslag till riktlinjer för forskning inom socialdepartementets verksamhetsområde samt förslaget till medelsanvisning för Forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet under femte huvudtiteln. Utskottet tillstyrker vidare förslagen att dels inrätta en fristående myndighet för arbetsmiljöforskning samtidigt som den nuvarande forskningsavdelningen vid arbetarskyddsstyrelsen upphör, dels inrätta en tjänst som chef för den nya myndigheten.

Utskottet föreslår att vad som i propositionen anförts om arbetslivs- och arbetsmiljöforskningen inte skall föranleda något uttalande av riksdagen. Förslaget till ytterligare medelsanvisning till utredningar m. m. under tionde huvudtiteln tillstyrks.

I anslutning till de här aktuella delarna av propositionen behandlas 33 motionsyrkanden om bl. a. olika insatser på forskningens område. Samtliga motionsyrkanden avstyrks.

Utskottets m-, fp- och c-ledamöter reserverar sig gemensamt till förmån för olika motionsförslag (m, fp, c) om en kartläggning av alkoholmissbrukets familjesociala skador. M-ledamöterna reserverar sig också till förmån för motionsförslag (m) om en kartläggning av alkoholmissbrukets ekonomiska skadeverkningar, om avskaffande av delegationen för social forskning och arbetarskyddsstyrelsens forskningsavdelning samt om avslag på propositionens förslag till inrättande av ett fristående institut för arbetsmiljöforskning. Fp-ledamöterna reserverar sig till förmån för motionsyrkanden (fp) om förbättrad alkoholstatistik och om forskning om barns och ungdomars

1 *Riksdagen 1986/87. 12 saml. Nr 28*

livsvillkor. Vpk-ledamoten reserverar sig till förmån för ett vpk-förslag om ett åtgärdsprogram för en förändring av ungdomens levnadsförhållanden. Utskottets s-ledamöter reserverar sig till förmån för en annan motivering av avslaget på motionen. Vidare reserverar sig vpk-ledamoten till förmån för olika motioner (vpk) om möjligheter till en meningsfylld fritid, forskning om klass och ohälsa samt forskning om hälsoekonomi med samhällsekonomisk inriktning.

Propositionen

I proposition 1986/87:80 bilaga 4 (socialdepartementet) har regeringen föreslagit riksdagen

att godkänna de allmänna riktlinjer för forskningen inom socialdepartementets verksamhetsområde som angivits i propositionen,

att till Forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 36 909 000 kr.

I proposition 1986/87:80 bilaga 8, punkterna 4 och 5 (arbetsmarknadsdepartementet), har regeringen

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen om arbetslivs- och arbetsmiljöforskningen,

dels föreslagit riksdagen att

1. godkänna att en fristående myndighet för arbetsmiljöforskning inrättas den 1 juli 1987 och att forskningsavdelningen vid arbetarskyddsstyrelsen samtidigt upphör,

2. bemyndiga regeringen att vid den nya myndigheten inrätta en ordinarie tjänst som chef med beteckningen p,

3. till Utredningar m. m. för budgetåret 1987/88 under tionde huvudtiteln, utöver vad som beräknats i proposition 1986/87:100, bil. 12, anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

Motionerna

Motioner väckta under den allmänna motionstiden 1987

I motion 1986/87:So215 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkandena 3 delvis, 5 och 6),

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande kvinnor och missbruk,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande en förbättrad alkoholstatistik,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen har anförts om en kartläggning av alkoholmissbrukets sociala och ekonomiska skadeverkningar för missbrukarnas familjer och omgivning.

I motion 1986/87:So218 av Berit Oscarsson m. fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om kvalificerat kunskapsunderlag om invandrare.

I motion 1986/87:So221 av Marianne Karlsson (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om forskning om alkoholskador bland kvinnor.

I motion 1986/87:So226 av Gunnar Nilsson m. fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av en studie av den ökande fritidens sociala konsekvenser.

I motion 1986/87:So234 av Ingegerd Anderlund (s) och Eva Johansson (s) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkande 2), att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av utökade forsknings- och utvecklingsinsatser för att få fram lämpliga hjälpmedel för vård och omsorg i hemmet.

I motion 1986/87:So235 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att reella möjligheter till en meningsfylld fritid måste finnas där människor lever och verkar.

Motivering till motionen finns i motion 1986/87:Kr420.

I motion 1986/87:So237 av Alf Svensson (c) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär att kompetenta forskare inom barnmedicin m. fl. lämpliga områden får i uppdrag att genomföra en kartläggning av alkoholmissbrukets familjesociala skador, främst barnens lidande i missbrukarhemmen,

2. att riksdagen hos regeringen begär att erforderliga resurser ställs till forskarnas förfogande för att lösa de föreslagna forskningsuppgifterna.

I motion 1986/87:So245 av Nils Carlshamre m. fl. (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en vetenskaplig kartläggning av alkoholmissbrukets ekonomiska och sociala skadeverkningar med beaktande av vad som anförts i motionen.

I motion 1986/87:So263 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen hos regeringen begär ett åtgärdsprogram för en förändring av ungdomens levnadsförhållanden.

I motion 1986/87:So266 av Ulla Tillander (c) och Rosa Östh (c) hemställs

1. att riksdagen av regeringen begär förslag om en noggrann kartläggning av drogmissbrukets familjesociala skador, främst barnens lidande i missbrukarhem, i enlighet med vad i motionen anförts,

2. att riksdagen beslutar att av regeringen begära att erforderliga resurser ställs till forskarnas förfogande för att lösa de föreslagna forskningsuppgifterna.

I motion 1986/87:So267 av Olle Grahn (fp) och Margareta Andrén (fp) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär att kompetenta forskare inom barnmedicin m. fl. lämpliga områden får i uppdrag att genomföra en noggrann kartläggning av alkoholmissbrukets familjesociala skador, främst barnens lidande i missbrukarhem,

2. att riksdagen hos regeringen begär att erforderliga resurser ställs till forskarnas förfogande för att lösa de föreslagna forskningsuppgifterna.

I motion 1986/87:So277 av Stig Gustafsson m. fl. (s) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkande 2), att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att stöd bör ges till skilsmässoforskning och utveckling av metoder till hjälp åt skilsmässofamiljer i enlighet med vad som anförts i motionen.

Motivering till motionsyrkandet finns i motion 1986/87:L419.

I motion 1986/87:So280 av Ulla Tillander (c) och Gunilla André (fp) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkandena 4 och 5),

4. att riksdagen beslutar att av regeringen begära förslag om en kartläggning av drogmissbrukets familjesociala skador så som i motionen anförts,

5. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag till styrning av forskningsmedel så som i motionen anförts.

I motion 1986/87:So456 av Görel Thurdin (c) hemställs att riksdagen begär att regeringen i anslutning till den aviserade propositionen om den framtida forskningspolitiken presenterar förslag avseende en samordnad forskning inom handikappområdet så som motionen förordar.

I motion 1986/87:So469 av Wivi-Anne Cederqvist m. fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av ökade medel för forskning om förebyggande och behandling av luftvägsinfektioner.

I motion 1986/87:So480 av Elver Jonsson (fp) och Gudrun Norberg (fp) hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförs om att nya rutiner utformas vid akutmottagningar m. m. i avsikt att förbättra kunskapen om orsakerna till olycksfall.

I motion 1986/87:So634 av Gunilla André (c) och Bengt Kindbom (c) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkande 1), att riksdagen begär att regeringen startar ett socialt forskningsprojekt för utvärdering av Skaraborgsmodellen.

Motivering till motionsyrkandet finns i motion 1986/87:Ub680.

I motion 1986/87:So707 av Karin Israelsson m. fl. (c, m, fp, vpk) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ett anslag om 2,5 milj. kr. ur arbetsmiljöfonden för forskningsprojekt med air bag-system.

Motioner väckta med anledning av proposition 1986/87:80

I motion 1986/87:So125 av Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att forskning och utvecklingsarbete som avser att ge fördjupad kunskap om barns och ungdomars livsvillkor bör prioriteras,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ett centrum för forskning om barns och ungdomars livsvillkor.

I motion 1986/87:So126 av Gunhild Bolander (c) och Elver Jonsson (fp) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen gällande behovet av att inrätta en institution för alkohol- och drogforskning.

I motion 1986/87:So127 av Göran Magnusson (s) och Maj-Lis Lööw (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av ett alkoholforskningsinstitut.

I motion 1986/87:So128 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om klass och ohälsa,

2. att riksdagen beslutar anvisa 5 000 000 kr. för forskning inom ämnesområdet klass och ohälsa.

I motion 1986/87:So129 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att forskningen inom hälso- och sjukvården skall utgå från ett totalt samhällsekonomiskt perspektiv och forskning om hälsoekonomi skall ha en samhällsekonomisk inriktning och kopplas till socialmedicinsk forskning.

I motion 1986/87:Ub5 av Carl Bildt m. fl. (m) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkande 8 delvis och yrkande 35),

8. att riksdagen beslutar såvitt nu är i fråga att avskaffa delegationen för social forskning samt arbetarskyddsstyrelsens forskningsavdelning i enlighet med vad som i motionen anförts,

35. att riksdagen avslår regeringens förslag angående inrättande av en fristående myndighet för arbetsmiljöforskning samt inrättandet av en ordinarie tjänst som chef för denna myndighet med beteckningen p.

Utskottet

Forskning m. m. inom socialdepartementets verksamhetsområde

I propositionen bilaga 4 understryker statsrådet Lindqvist till en början vikten av att de forskningspolitiska principer som statsministern redovisat i propositionens inledande avsnitt tillämpas även inom den sociala sektorsforskningen. Det gäller anmaningar till sektorsforskningen att i ökad utsträckning finansiera tjänster inom universitetet och högskolor. Det gäller även andra åtgärder för att långsiktigt stärka högskolan, bl. a. genom att avsätta medel för basförstärkningar vid institutionerna. Statsrådet Lindqvist uppger att delegationen för social forskning (DSF) inom socialdepartementet redan har inlett en sådan utveckling och markerat att man önskar fortsätta på den vägen.

I det följande kommer utskottet att behandla propositionens förslag till riktlinjer för forskningen i anslutning till de motioner som rör dels forskningen inom socialdepartementets verksamhetsområde, dels arbetslivs- och arbetsmiljöforskning.

Alkoholforskning

Krav på *en kartläggning av alkoholmissbrukets familjesociala skador, främst avseende barnens situation* framställs i *motionerna So215 av Bengt Westerberg*

m.fl. (fp) yrkande 6, So237 av Alf Svensson (c) yrkande 1, So245 av Nils Carlshamre m.fl. (m) delvis, So266 av Ulla Tillander (c) och Rosa Östh (c) yrkande 1, So267 av Olle Grahn (fp) och Margareta Andrén (fp) yrkande 1 samt So280 av Ulla Tillander (c) och Gunilla André (c) yrkande 4. I motionerna *So237 (c) yrkande 2, So 266 (c) yrkande 2, So267 (fp) yrkande 2 och So280 (c) yrkande 5* begärs att erforderliga medel ställs till forskarnas förfogande för att lösa de föreslagna forskningsuppgifterna. I flera av motionerna uppges att kompetenta forskargrupper inom barnmedicin, barnpsykiatri, socialmedicin och sociologi har utarbetat projektplaner för kartläggningar av alkoholmissbrukets familjesociala skador och att sådana kartläggningar skulle kunna genomföras på relativt kort tid.

Utskottet anförde hösten 1986 i ett yttrande till skatteutskottet att det behövs en förstärkt alkoholforskning och en systematisk utvärdering och uppföljning av alkoholpolitiken för att ge bättre underlag för samhällets åtgärder. Enligt utskottet behövdes bl. a. en kartläggning av alkoholmissbrukets sociala och ekonomiska skadeverkningar för missbrukarnas familjer och omgivning. Särskilt viktigt ansågs vara att få till stånd en undersökning av förhållandena för barn i missbrukarfamiljer (SoU 1986/87:2 y s. 31). Skatteutskottet utgick emellertid från att det alkohol- och narkotikapolitiska rådet (AN-rådet) skulle komma att uppmärksamma dessa frågor och avstyrkte med hänvisning härtill bl. a. de motioner där begäran om en kartläggning av alkoholmissbrukets skadeverkningar framställts (SkU 1986/87:4 s. 8).

Enligt forskningspropositionen (bil. 4 s. 3 jämfört med s. 8) är behovet av forskning stort inom hela drogområdet. Särskilt eftersatt är forskningen inom alkoholområdet, i synnerhet med hänsyn till alkoholskadornas höga samhällskostnader och konsekvenser i allmänhet. En viktig aspekt då det gäller behandlingsforskning är missbrukarnas sociala omgivning, bl. a. hur människor påverkar och påverkas som lever i missbrukarens omedelbara närhet, heter det i propositionen. En viktig angränsande fråga sägs vara varför många barn som växer upp under besvärliga förhållanden trots allt tycks få ett "normalt" liv.

I forskningspropositionen föreslås vidare (bil. 6 utbildningsdepartementet) att det inom den temaorienterade forskningen vid universitetet i Linköping den 1 juli 1987 inrättas ett nytt tema Barn, som skall behandla barns villkor i samhället.

Även i årets budgetproposition, bilaga 7, sägs i det inledande avsnittet att barns uppväxtvillkor är en fråga som behöver uppmärksammas mer. I samband med hustrumisshandel, missbruk och andra krissituationer i familjen drabbas barnen ofta mycket hårt, påpekas det i budgetpropositionen.

Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning att det behövs forskning om alkoholmissbrukets sociala och ekonomiska skadeverkningar för missbrukarnas familjer och omgivning och att det därvid är särskilt viktigt att undersöka förhållandena för barn i missbrukarfamiljer. Mot bakgrund av vad som uttalats i forskningspropositionen om behovet av forskning på detta område och om inrättandet av ett tema Barn för forskning om barns villkor anser utskottet emellertid inte att det är påkallat att riksdagen tar initiativ till en sådan kartläggning som motionärerna begärt. Det bör ankomma på

ansvariga myndigheter att på vanligt sätt bedöma de projektplaner som utarbetas på området och avgöra vilka projekt som bör beviljas medel från anslaget. Motionerna So215 (fp) yrkande 6, So237 (c) yrkandena 1 och 2, So245 (m) delvis, (So266 (c) yrkandena 1 och 2, So267 yrkandena 1 och 2 samt So280 (c) yrkandena 4 och 5 avstyrks därför.

I *motion 1986/87:So245 (m)*, såvitt nu är i fråga, begärs även en vetenskaplig kartläggning av alkoholmissbrukets ekonomiska skadeverkningar. Förutom situationen för barn i missbrukarfamiljer vill motionärerna särskilt få belysta de ekonomiska anspråk alkoholskadorna ställer på sjukvården. Motionärerna påpekar också att det saknas aktuella beräkningar av vad alkoholkonsumtionen totalt kostar samhället.

Våren 1986 behandlade utskottet motioner med begäran om dels kartläggning av alkoholens ekonomiska effekter, dels av alkoholens skadeverkningar på bl. a. de familjesociala och medicinska områdena. När det gäller forskning om alkohol och ekonomi hänvisade utskottet till sitt tidigare uttalande att sådan forskning kunde utgöra ett värdefullt komplement till annan alkoholforskning och bidra till en mer effektiv alkoholpolitik. Utskottet hänvisade vidare till det alkohol- och narkotikapolitiska rådet som skulle kunna ta initiativ till önskvärd forskning. Den då aktuella motionen avstyrktes med hänvisning till att det borde ankomma på ansvariga myndigheter att på sedvanligt sätt bedöma vilka forskningsprojekt som borde beviljas medel från anslaget (SoU 1985/86:18 s. 13–14). Beträffande forskning om alkoholens skadeverkningar på bl. a. det medicinska området hänvisade utskottet i betänkandet till en rad aktuella undersökningar som rörde sambandet mellan alkoholmissbruk och sjukvårdskonsumtion m. m. (se SoU 1985/86:18 s. 15–16). Utskottet ansåg det angeläget med ökade kunskaper om sambanden mellan bruk av alkohol och olika typer av skador för konsumenten själv och för hans eller hennes omgivning, men avstyrkte motionen mot bakgrund av den lämnade redovisningen av aktuella forskningsprojekt.

I utskottets yttrande SoU 1986/87:2 y till skatteutskottet lämnades vidare en redovisning av vad som är känt om de samhällsekonomiska kostnader som bruket av alkohol medför (s. 7 f.). Därav framgår bl. a. att det är förenat med stora svårigheter att precisera dessa kostnader på grund av osäkerheten i de olika antaganden som läggs till grund för beräkningarna. Ekonomen Sten Köpniwsky håller för närvarande på med att slutföra en akademisk avhandling rörande alkoholens samhällsekonomiska kostnader.

I forskningspropositionen understryks behovet av forskning inom alkoholområdet. Föredragande statsrådet pekar som ovan nämnts på alkoholskadornas höga samhällskostnader och konsekvenser i allmänhet (bil. 4 s. 3). Utskottet delar uppfattningen att det behövs ytterligare forskningsinsatser på detta område. Enligt utskottets mening har emellertid ingenting framkommit som motiverar en annan bedömning av motionskravet än den riksdagen gjorde våren 1986. Utskottet avstyrker därför motion So245 (m) i här aktuell del.

I två motioner tas upp behovet av forskning om *kvinnors alkoholmissbruk*. I *motion 1986/87:So215 (fp)* hemställs att regeringen ges till känna vad som i motionen anförs beträffande kvinnor och missbruk (*yrkande 3 delvis*). Enligt motionärerna måste forskningen om alkoholproblem bland kvinnor öka. I

motion 1986/87:So221 av Marianne Karlsson (c) hemställs att regeringen ges till känna vad i motionen anförts om forskning om alkoholskador bland kvinnor. Motionären anför att det numera går en kvinnlig alkoholist på fem manliga. På 1960-talet var motsvarande siffra en på 23. Ökningen av alkoholkonsumtionen bland kvinnor har bl. a. medfört att fosterskadorna stigit på ett alarmerande sätt. Det måste därför ställas medel till förfogande för forskning kring frågorna om flickors och kvinnors väg in i alkohol- och drogmissbruk.

En motion (s) i vilken det begärdes ökad forskning kring kvinnor med alkoholproblem behandlades i riksdagen våren 1986. Vid besvarandet av motionen redovisade utskottet resultatet av en inventering av svensk drogforskning, utförd av Svenska föreningen för alkohol- och drogforskning, SAD. Av inventeringen framgick bl. a. att kvinnor med alkoholproblem var den målgrupp som visades det största intresset inom området för *behandlingsforskning* sett till antalet studier. Inom området för den sociala alkoholforskningen fanns enligt SAD:s rapport ett speciellt intresse riktat mot flickornas alkoholkonsumtion och dess utveckling. Utskottet delade motionärernas uppfattning att forskning om stöd till kvinnor med alkoholproblem var angelägen, men avstyrkte den då aktuella motionen med hänvisning till att alkoholforskarnas intresse alltmer börjat fokuseras på kvinnors missbruk (SoU 1985/86:18 s. 12–13). Sedan föregående riksdagsbehandling har även Nordiska nämnden för alkohol- och drogfrågor (NAD) presenterat kvinnoforskning kring rusmedel i en forskningsrapport och även ordnat seminarier i frågan. NAD har under de senaste åren i allt högre grad uppmärksammat forskning om kvinnors missbruk.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att kvinnors alkoholproblem är ett viktigt forskningsområde. Med hänsyn till det ovan anförda finner emellertid utskottet att något initiativ av riksdagen inte är påkallat och avstyrker således de nu aktuella motionerna [So215 (fp) yrkande 3 delvis, och So221 (c)].

I *motion 1986/87:So215 (fp)* hemställs också att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande en förbättrad *alkoholstatistik (yrkande 5)*. Trots att vi har en ambitiös alkoholforskning och en allmänt sett välutbyggd statistik finns det enligt motionärerna anmärkningsvärda brister när det gäller kunskaperna om alkoholens effekter. Så är t. ex. hembränningens omfattning okänd, alkoholens roll i samband med brott registreras inte längre, och i samband med dödsfall, trafikolyckor, sjukskrivning och förtidspensionering är den kraftigt underdiagnostiserad.

En likalydande motion (fp) avstyrktes av skatteutskottet hösten 1986 (SkU 1986/87:4 s. 8). Skatteutskottet utgick därvid från att det alkohol- och narkotikapolitiska rådet (AN-rådet) skulle uppmärksamma de synpunkter som lagts fram i den då aktuella motionen.

Regeringen beslutade den 31 oktober 1986 att en särskild beredningsgrupp skulle inrättas inom AN-rådet för att utveckla opinionsbildningen mot alkohol och droger. I samband därmed tillkallades en ny ordförande. Regeringen utfärdade också särskilda riktlinjer för beredningsgruppens insatser. Bland de särskilda insatser som borde tas upp nämndes bl. a.

kopplingen mellan våld och missbruk och den oregistrerade konsumtionen av hembränt m. m. Riktlinjerna innebar att arbetet skulle utföras med stor skyndsamhet och slutföras före sommaren 1988.

Även socialutskottet anser att det bör ankomma på AN-rådet att överväga behovet av en förbättrad alkoholstatistik och avstyrker därför motion So215 (fp) i här aktuell del (yrkande 5).

I *motion So480 av Elver Jonsson (fp) och Gudrun Norberg (fp)* hemställs om tillkännagivande att nya rutiner bör utformas vid akutmottagningar m. m. i avsikt att förbättra kunskapen om *orsakerna till olycksfall*. Motionärerna anser det angeläget att få dokumenterat alkoholens roll vid trafikolyckor och andra akuta olyckor, även sådana som inte leder till dödsfall. En utökad blodprovsanalys på akutmottagningarna kunde ge bättre klarhet beträffande alkoholens betydelse och ge underlag för förebyggande åtgärder.

En motion med samma syfte avstyrktes av riksdagen på förslag av utskottet våren 1986 (SoU 1985/86:17 s. 31). Utskottet hänvisade inledningsvis till vad som i proposition 1984/85:181 om utvecklingslinjer för hälso- och sjukvården m. m. (s. 36 f.) uttalats om en förbättrad skadestatistik i syfte att förbättra underlaget för de skadeförebyggande insatserna i samhället. En sådan skadestatistik skulle, enligt utskottets mening, komma att ge förbättrad belysning av de frågeställningar som aktualiserades i motionen.

Utskottet anförde vidare.

När det gäller blodprovstagning för påvisande av eventuell alkohol vill utskottet erinra om att någon allmän skyldighet att underkasta sig blodprovstagning inte föreligger utom då detta är särskilt föreskrivet. Utskottet ställer sig tveksamt till att utvidga blodprovstagning vid akutmottagningar i annat syfte än att avgöra vilken vård som är den bästa för en viss patient. I vart fall måste noga övervägas vilka effekter detta skulle kunna få för benägenheten att söka vård och för patienternas förtroende för hälso- och sjukvården.

Här kan vidare erinras om att det i propositionen om utvecklingslinjer för hälso- och sjukvården aviserade utredningsuppdraget angående förstärkning av de skadeförebyggande insatserna den 10 juli 1986 givits till socialstyrelsen. Enligt uppdraget skall styrelsen efter samråd med berörda myndigheter och organisationer ta initiativ till en central registrering av sådana skadefall i befolkningen som behandlas inom den offentliga hälso- och sjukvården eller skolhälsovården och på grundval härav årligen sammanställa uppgifter som belyser skademönstret och skadornas orsaker.

Utskottet, som anser att syftet med den aktuella motionen tillgodoses genom det nämnda uppdraget till socialstyrelsen, avstyrker därför motion So480 (fp).

I två motioner tas upp frågan om inrättandet av ett särskilt institut för alkohol- och drogforskning. I *motion So126 av Gunhild Bolander (c) och Elver Jonsson (fp)* begärs ett tillkännagivande av vad som anförts i motionen om behovet av att inrätta en institution för alkohol- och drogforskning. Enligt motionärerna skulle ett forskningsinstitut dels trygga rekrytering och utveckling av alkohol- och drogforskningen, dels ge möjlighet till tvärvetenskaplig forskning. Även i *motion So127 av Göran Magnusson (s) och Maj-Lis*

Lööw (s) påtalas behovet av ett alkoholforskningsinstitut. Motionärerna anser att det finns brister i fråga om samordningen av nuvarande alkohol- och drogforskning och att behovet av tvärvetenskaplig forskning på alkoholområdet är stort. Som bas för ett nytt forskningsinstitut bör läggas de fem professurer som nu har anknytning till alkohol- och drogforskning, men som för närvarande är spridda på flera institutioner.

I forskningspropositionen redovisas en utvärdering av den svenska forsknings- och teknikpolitiken, vilken utförts genom OECD. I OECD:s rapport, avlämnad i maj 1986, varnas bl. a. för en etablering av forskningsinstitut utanför universitetet och högskolor (prop. s. 19). Statsministern instämmer i denna varning. Han erinrar dock samtidigt om en annan av OECD:s rekommendationer, nämligen att det i fortsättningen krävs fler tvärvetenskapliga organisationsbildningar vid universitet och högskolor. Förmågan att inom högskolan skapa tvärvetenskapliga miljöer kommer att ha mycket stor betydelse i framtiden, anför statsministern (s. 27).

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är viktigt med en samordning av alkohol- och drogforskningen och att en tvärvetenskaplig forskning på detta område är angelägen. Såsom framhålls i forskningspropositionen bör dock forskningen bedrivas vid universitet och högskolor och institutsbildningar så långt möjligt undvikas. Risken är annars att de resurser som står till förfogande för forskning och utveckling onödigt splittras. Utskottet förutsätter dock att det inom högskolans ram sker en nödvändig samordning av alkohol- och drogforskningen. Därigenom kan det tvärvetenskapliga samarbete som efterlyses i motionerna uppnås utan att ett särskilt institut upprättas. Utskottet, som utgår från att en sådan samordning som här förordats kommer till stånd, avstyrker motionerna So126 (c, fp) och So127 (s).

Barns villkor

I *motion 1986/87:So125 av Ingrid Ronne-Björkqvist (fp)* hemställs att forskning och utvecklingsarbete som avser att ge fördjupad kunskap om barns och ungdomars livsvillkor prioriteras (*yrkande 1*). Enligt motionären är det mycket som tyder på att de mest utsatta barnen fått det sämre under 1980-talet. I motionen ges exempel på flera tänkbara orsaker till en sådan utveckling: Antalet yngre missbrukare har ökat, och bland dem utgör kvinnor med minderåriga barn en betydande andel. Ny sekretesslag och socialtjänstlag kan ha bidragit till att stödåtgärder till de mest utsatta barnen uteblir eller försenas. Barnavårdscentralerna håller på att försvinna i sin nuvarande form och integreras i den allmänna hälso- och sjukvården. Statsbidragens utformning har bidragit till för stora grupper på daghemmen. Välregisserade opinionskampanjer och "larmrapporter" som saknar vetenskaplig förankring är dock den förmodligen främsta orsaken till att de mest utsatta barnen fått en försämrad situation. Områden där forskning behövs är bl. a. hur barn och ungdomar påverkas av olika miljöfaktorer, barns rättsliga ställning och hur samhällsförändringar påverkar barn. Motionären anser vidare att det behövs ett centrum som samlar kunskap om barn, som initierar och samordnar forskningsprojekt och som sprider kunskap om forskningsrön

till dem det berör. I motionen hemställs att vad som anförts om ett sådant centrum ges regeringen till känna (*yrkande 2*).

En motion med i huvudsak samma innehåll som yrkande 1 i den nu aktuella behandlades av utskottet våren 1986 (SoU 1985/86:18 s. 9–10). Utskottet framhöll då att det fanns ett stort behov av förbättrade kunskaper om barns livsvillkor och om lämplig utformning av samhällets insatser för barn och ungdom. Särskilt gällde detta i fråga om de socialt mest utsatta barnen, för vilka samhället måste ta ett särskilt ansvar. Utskottet avstyrkte dock den då aktuella motionen med hänvisning dels till ett antal pågående forskningsprojekt om barns förhållanden som redovisats i betänkandet, dels till den temaforskning om barn som då var på väg att inrättas vid Linköpings universitet.

Som framgått av den tidigare redovisningen (se ovan s. 6) föreslås i forskningspropositionen (bil. 6 utbildningsdepartementet) att ett tema Barn inom den temaorienterade forskningen vid universitetet i Linköping inrättas den 1 juli 1987. Forskningen där skall behandla barns villkor i samhället. Enligt propositionen finns det på flera håll i landet inom skilda discipliner god forskning om barns villkor men ingen institution som har till uppgift att samla forskningen om barn. Härigenom försvåras möjligheterna att till fullo utnyttja resultaten från den forskning som bedrivs och se dem i ett mer samlat perspektiv. Vid temaforskningen kan man långsiktigt och effektivt ta till vara och förvalta egen och andras forskning och också stimulera forskningen om barn på andra håll i landet, heter det i propositionen.

Såsom utskottet tidigare framhållit är det angeläget med forsknings- och utvecklingsarbete som ger kunskap om barns livsvillkor. Genom att ett tema Barn nu kommer att inrättas vid universitetet i Linköping tillgodoses motionen både vad avser kravet på forskning som ger fördjupad kunskap om barns och ungdomars livsvillkor och behovet av ett centrum för sådan forskning. Utskottet avstyrker därför motion So125 (fp).

I *motion So263 av Lars Werner m. fl. (vpk)* begärs ett åtgärdsprogram för en förändring av ungdomens levnadsförhållanden. Enligt motionen kan ungdomens situation i dagens Sverige sammanfattas enligt följande: "Bor man i landsorten är man arbetslös, bor man i stan är man bostadslös och ingenstans finns något meningsfullt att göra på fritiden". Motionärerna kräver en konsekvent socialistisk arbetarpolitik som vänder utvecklingen och ger arbete i glesbygd, bostäder i storstad och som satsar på ungdomens egen kultur.

Riksdagen har tidigare behandlat motioner från vänsterpartiet kommunisterna med krav på samlade åtgärdsprogram för att förbättra ungdomens situation; se SoU 1982/83:16 s. 16–17 och SoU 1983/84:18 s. 23–25. Utskottet avstyrkte då de aktuella motionerna, bl. a. med hänvisning till arbetet inom barn- och ungdomsdelegationen, vars uppgift var att samordna olika insatser för barn och ungdom och ta mera övergripande initiativ.

De frågor som tas upp i den nu aktuella motionen rör många samhällssektorer och har en sådan bredd att ett samlat åtgärdsprogram av det slag som föreslås i motionen inte är befogat. Motion So263 (vpk) avstyrks därför.

I *motion So226 av Gunnar Nilsson m. fl. (s)* begärs ett tillkännagivande av vad som i motionen anförts om behovet av en studie om den ökade fritidens sociala konsekvenser. Enligt motionärerna utgörs en allt större del av människors tillvaro i dag av fritid. Det är därför viktigt att alla kan beredas möjlighet att utnyttja sin fritid efter behov och önskemål och att sociala hinder för delaktighet undanröjs. Fritidens ökade betydelse ställer krav på en samhällelig beredskap i form av planering, forskning och framtidsstudier, heter det i motionen.

I *motion So235 av Lars Werner m. fl. (vpk)* hemställs – med hänvisning till vad som anförts i motion Kr420 (vpk) – att regeringen ges till känna vad som i den sistnämnda motionen anförts om att reella möjligheter till en meningsfylld fritid måste finnas där människor lever och verkar. Enligt motionärerna talar samstämmiga uppgifter för att ju mer tillgängliga fritidsområden och anläggningar som finns, desto fler människor utnyttjar dem. Det måste därför finnas möjligheter till meningsfull fritid i anslutning till bostadsområden, vid daghem, skolor och arbetsplatser.

Statsministern uttalade i regeringsförklaringen den 7 oktober 1986 att enligt regeringens mening är ungdomens möjligheter till en aktiv och meningsfull fritid en av våra viktigaste framtidsfrågor.

Av årets budgetproposition framgår (bil. 7 s. 13) att regeringen beslutat att under en treårsperiod satsa 90 milj. kr. ur allmänna arvsfonden på att förbättra barns och ungdomars fritidsverksamhet.

När det gäller forskning om fritidens sociala konsekvenser har utskottet erfarit att delegationen för social forskning (DSF) stöder ett projekt kallat Resursutnyttjande och effekter av offentligt bedriven verksamhet på fritidsområdet. Inom projektet, som avser både barn och vuxna, undersöks bl. a. vilka det är – åldersmässigt, fördelat efter socialgrupper och nationaliteter m. m. – som utnyttjar den fritids- och kulturverksamhet som drivs av det offentliga eller med offentligt stöd. Även vid förvaltningshögskolan vid Stockholms universitet bedrivs forskning kring fritidspolitiska frågeställningar.

Också utskottet anser att det kan vara motiverat att analysera de sociala konsekvenserna av en ökande fritid. Utskottet anser emellertid att det bör ankomma på ansvariga myndigheter att göra erforderliga prioriteringar mellan olika ansökningar och på sedvanligt sätt bedöma vilka forsknings- och utvecklingsprojekt som bör beviljas medel. Motion So226 (s) avstyrks därför.

De forskningsresultat som efter hand framkommer, bl. a. i det ovan nämnda projektet om resursutnyttjande på fritidsområdet, bör vidare kunna bidra till att ge förbättrat underlag för planeringen av fritidsområden och fritidsanläggningar så att de blir tillgängliga för fler människor. Utskottet avstyrker med hänvisning härtill motion So235 (vpk).

I *motion So128 av Lars Werner m. fl. (vpk)* anförs att undersökningar under senare år har visat stora och i vissa fall ökande klyftor i hälsoavseende mellan olika sociala grupper. Motionärerna hänvisar bl. a. till socialforskningsinstitutets levnadsnivåundersökning och statistiska centralbyråns undersökning av levnadsförhållanden. Enligt dessa undersökningar drabbar sjukdom och ohälsa i större utsträckning personer med kort utbildning och dåligt betalda arbeten. Samtidigt som sambanden mellan klass och ohälsa är tydliga, vet man, enligt motionärerna, mycket litet om orsaken till dessa samband. Det är därför viktigt att sådan forskning som belyser sambandsmekanismer mellan klass och ohälsa prioriteras. Vad som i motionen anförs om klass och ohälsa bör ges regeringen till känna (*yrkande 1*). Vidare föreslås i motionen att riksdagen beslutar anvisa 5 000 000 kr. för forskning inom ämnesområdet klass och ohälsa (*yrkande 2*).

I forskningspropositionen redovisas bedömningar som gjorts av en arbetsgrupp till hälso- och sjukvårdsberedningen inom socialdepartementet (bil. 4 s. 6). Enligt arbetsgruppen kräver det förebyggande arbetet inom hälso- och sjukvården kunskaper om bl. a. de samhälleligt påverkbara orsakerna till klasskillnaderna i ohälsan. Detta är, enligt arbetsgruppen, ett av flera eftersatta och outvecklade forskningsfält som måste stärkas om de folkhälsopolitiska ambitionerna skall kunna fullföljas. De forskningsdiscipliner som arbetar med folkhälsovetenskaplig inriktning behöver stärkas finansiellt och organisatoriskt, menar arbetsgruppen, som föreslår att under den kommande tvåårsperioden förutsättningar för olika förstärkningsåtgärder utreds. Statsrådet Bengt Lindqvist instämmer i arbetsgruppens förslag (prop. s. 8).

Det är klarlagt att det finns stora klyftor i hälsoavseende mellan olika sociala grupper. Detta har framgått, förutom av de undersökningar som motionärerna nämner, av underlagsstudier till HS 90, t. ex. Psykosociala faktorer och hjärt- och kärlsjukdom, utdrag ur SOU 1984:43. Utskottet ser därför positivt på att behovet av forskning om de samhälleligt påverkbara orsakerna till klasskillnaderna i ohälsan uppmärksammas i forskningspropositionen. Enligt vad utskottet erfar ger DSF redan stöd till flera forskningsprojekt som undersöker dessa samband, bl. a. till en undersökning vid Stockholms universitet, vars syfte är att belägga och förklara socialt betingade variationer i ohälsa mellan olika befolkningsgrupper samt till forskning vid Karolinska institutet om sambandet mellan samhälle, välfärd och hälsa. Forskning om sambandet mellan klass och ohälsa bedrivs också vid bl. a. institutet för psykosocial miljömedicin och Tema hälso- och sjukvården i samhället vid universitetet i Linköping. Omfattande studier av yrkesrelaterade sjukdomar bedrivs vid arbetarskyddsstyrelsens forskningsavdelning.

Det bör ankomma på ansvariga myndigheter att bedöma vilka forskningsprojekt som bör beviljas medel från anslaget till forsknings- och utvecklingsarbete. Med hänsyn härtill och med hänvisning till den ovan lämnade redovisningen av innehållet i forskningspropositionen och av pågående forskningsprojekt avstyrks motion So128 i dess helhet (yrkandena 1 och 2).

I den förra forskningspropositionen (prop. 1983/84:107) framhölls att den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden måste främjas bl. a. inom ämnena epide-

miologisk forskning samt hälso- och sjukvårdsforskning i ett hälsopolitiskt och samhällsvetenskapligt perspektiv. I den nu aktuella forskningspropositionen anför statsrådet Bengt Lindqvist att de områdesprioriteringar som angivits i de senaste två forskningspolitiska propositionerna ligger fast. Med hänsyn till hälso- och sjukvårdens stora andel av BNP samt de växande anspråk hälso- och sjukvården kan förväntas ställa bör härutöver samhällsekonomisk och hälsoekonomisk forskning ges ökad prioritet (bil. 4 s. 8).

I *motion So129 av Lars Werner m. fl. (vpk)* begärs ett tillkännagivande med innehåll att forskningen inom hälso- och sjukvården skall utgå från ett totalt samhällsekonomiskt perspektiv och att forskning om hälsoekonomi skall ha en samhällsekonomisk inriktning och kopplas till socialmedicinsk forskning. Enligt motionärerna innebär hälsoekonomisk forskning att man gör ekonomiska beräkningar efter diagnosrelaterade grupper. Idén uppges komma från USA och kallas för DRG-systemet. Huvudsyftet med detta system sägs vara att dämpa sjukvårdskostnaderna och underlätta rationaliseringar inom sjukvården. Systemet har i USA lett till en snabbutslagning av sjukhus som har en social inriktning medan affärsmässigt drivna, hårt rationaliserade sjukhuskedjor expanderar. Motionärerna avvisar därför förslag om hälsoekonomisk forskning som inte har en samhällsekonomisk inriktning och inte är direkt kopplad till socialmedicinsk forskning.

Vidare anförs i motionen att den samhällsekonomiska sjukvårdsforskningen måste inriktas på att sjukvården, på ett helt annat sätt än vad som sker i dag, aktivt skall delta i uppspårandet och bekämpandet av de företeelser i samhället som förorsakar sjukdom och ohälsa.

Hälsoekonomisk forskning har, menar utskottet, inte alls den snäva innebörd som motionärerna inlägger i begreppet. Till hälsoekonomisk forskning hör enligt DSF t. ex. frågor om de långsiktiga effekterna för individens hälsa av åtgärder inriktade på att trygga sysselsättning, ge god utbildning och skapa goda arbets-, boende- och trafikmiljöer etc. samt på att påverka människornas beteende när det gäller kost, motion, alkohol och rökning etc. I forskningen strävas efter ett samlat synsätt på hushållning med resurser som är avsedda för hälso- och sjukvårdsändamål i vid mening. (Att forska om hälsa och vård, rapport från initiativgruppen för hälso- och sjukvårdsforskning, DSF, s. 44–46 och 63–65.)

Den hälsoekonomiska forskningen såsom den definieras här i landet har alltså redan en samhällsekonomisk och socialmedicinsk inriktning. Motionen (vpk) påkallar därför ingen åtgärd av riksdagen utan avstyrks.

Invandrare

I *motion So218 av Berit Oscarsson m. fl. (s)* krävs ett kvalificerat kunskapsunderlag om invandrare så att de invandrarpolitiska målen kan förverkligas. Enligt motionärerna saknas kunskaper om bl. a. invandrarnas arbetssituation, om nyare invandrargrupper och om effekterna av de olika insatser som gjorts och görs för invandrare.

I forskningspropositionen (bil. 8 arbetsmarknadsdepartementet) påpekar invandrarministern att invandringen till Sverige har inneburit stora och genomgripande förändringar inom en rad olika samhällsområden. Insikten

om dessa förändringar är inte alltid uppenbar för beslutsfattare eller för allmänheten. Enligt invandrarministerns mening intar invandrarforskningen en förhållandevis blygsam plats i förhållande till invandrar- och flyktingfrågornas vikt i den politiska debatten. Han anser att det fortsatta arbetet att reformera invandrarpolitiken behöver ett fortlöpande stöd från forskningen. I den invandrarpolitiska propositionen (prop. 1985/86:98) som regeringen förelade riksdagen år 1986 redogjordes för de forskningsområden som ur invandrarpolitisk synpunkt ansågs särskilt angelägna. Dessa områden var: forskning om etniska relationer och etnisk diskriminering, invandrarnas situation i arbetslivet samt flyktingpolitiken i hela dess vidd. Enligt invandrarministern äger dessa prioriteringar alltjämt samma giltighet. Härutöver framhåller invandrarministern forskning om invandrarbarnens situation och framtida möjligheter som ett angeläget område.

I bilaga 6 i propositionen (utbildningsdepartementet) föreslås en fastare organisation för invandrarforskning vid universitetet i Stockholm samt inrättandet av en professur i invandrarforskning (s. 79). Vid universitetet i Uppsala finns t. ex. inom den humanistiska fakulteten ett centrum för multi-etnisk forskning. Invandrarministern finner utvecklingen med fasta fora för invandrarforskning inom universitet och högskolor mycket värdefull.

Här kan också nämnas att det sedan år 1983 finns en delegation för invandrarforskning (DEIFO) knuten till regeringskansliet, vars uppgifter är att initiera, samordna, främja och informera om invandrarforskningen i Sverige.

Värdet av invandrarforskning poängteras alltså starkt i forskningspropositionen samtidigt som där föreslås en fastare organisation för forskningen. Utskottet förutsätter att invandrarforskningen nu kommer att öka i omfattning och att motionens krav på kvalificerat kunskapsunderlag om invandrare därigenom kommer att tillgodoses. Motion So218 (s) påkallar enligt utskottets mening inte något initiativ av riksdagen, utan avstyrks.

Hjälpmedel

I *motion So234 av Ingegerd Anderlund (s) och Eva Johansson (s)* hemställs att regeringen ges till känna vad som i motionen anförts om behovet av utökade forsknings- och utvecklingsinsatser för att få fram lämpliga hjälpmedel för vård och omsorg i hemmet (*yrkande 2*).

Enligt motionärerna är den sociala hemtjänsten en viktig del i den djupgående socialpolitiska omvandling som pågår. Dess personal har emellertid en mycket pressad situation i dag. Under 1985 var 94 400 anställda men bara 13 500 arbetade heltid. Motionärerna säger sig veta att detta i många fall berodde på att man inte orkade arbeta heltid. En annan persons hem som arbetsplats fordrar speciella insatser när det gäller tekniska hjälpmedel för vårdbiträdet och vårdtagaren. Forskningsinsatser bör inriktas på att få fram så bra och billiga hjälpmedel som möjligt.

Regeringen beslutade den 16 oktober 1986 om direktiv (dir. 1986:31) för en utredning om hjälpmedel för handikappade m. m. Utredningsmannen skall kartlägga och analysera den nuvarande situationen på hjälpmedelsom-

rådet och om han så finner motiverat föreslå åtgärder för att få till stånd en bättre fungerande och mer effektiv hjälpmedelsverksamhet sett såväl ur den enskilde hjälpmedelsanvändarens som ur samhällets perspektiv.

I direktiven erinras bl. a. om att det inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten pågår ett förändringsarbete i syfte att minska vård och boende på institution till förmån för eget boende och vård i öppna former. Utredningsmannen skall granska vilka effekter dessa strukturella förändringar har haft och kommer att få på hjälpmedelsförsörjningen. Uppdraget omfattar även att föreslå klarare principer för gränsdragning mellan handikapphjälpmedel och andra hjälpmedel m. m. än för närvarande. Under utredningsarbetet bör bl. a. prövas i vilken utsträckning produkter som inte är direkt avsedda att kompensera en varaktig funktionsnedsättning, t. ex. produkter som helt eller delvis ingår i en normal hemutrustning, skall betraktas som handikapphjälpmedel. Utredningsmannen skall även ta upp gränsen mellan handikapphjälpmedel för vilka staten skall lämna ersättning och s. k. behandlingshjälpmedel som faller under hälso- och sjukvårdshuvudmännens ansvar.

I direktiven erinras vidare om att Handikappinstitutet har en central uppgift när det gäller forsknings- och utvecklingsverksamhet inom hjälpmedelsområdet. Även Handikappinstitutets verksamhet kommer att ses över inom ramen för utredningen.

Utskottet har vidare inhämtat att Lunds universitet tillsammans med landstingen i södra Sverige driver det s. k. Höj och sänk-projektet som syftar till att sprida enkla och billiga tekniska hjälpmedel inom vården och hemtjänsten. Ett av målen för projektet är att konstruera en lyftanordning som är billig, enkel och kan kombineras med vilken säng som helst. Den är tänkt att kunna användas i hemtjänsten och hemsjukvården.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att påfrestningarna på hemtjänstens personal är stora. Om alla som så önskar skall kunna bo kvar i sin invanda miljö krävs bl. a. att hemtjänstpersonalen får tillgång till adekvata hjälpmedel i sitt arbete och att tunga arbetsmoment underlättas. Utskottet kommer i ett senare betänkande att ta upp frågor om arbetsmiljön inom hemtjänsten. Med hänsyn till uppdraget för utredningen om hjälpmedel för handikappade anser utskottet det emellertid inte behövligt med något riksdagens initiativ med anledning av yrkande 2 i motion So234 (s) som alltså avstyrks.

Skilsmässoforskning

I *motion So277 av Stig Gustafsson m. fl. (s)* hemställs – med hänvisning till vad som anförts i motion 1986/87:L419 – att stöd ges till skilsmässoforskning och utveckling av metoder till hjälp åt skilmässofamiljer i enlighet med vad som anförts i motionen (*yrkande 2*). I motionen uppges att antalet skilsmässor för närvarande är drygt 20 000 per år. I omkring två tredjedelar av de upplösta äktenskapen finns barn under 18 år, vilket betyder 25 000 nya skilsmässobarn varje år. Enligt motionärerna har modern skilsmässoforskning visat att det avgörande för barnens fortsatta utveckling inte är *att* föräldrarna skiljs, utan *hur* skilsmässan genomförs. S. k. samarbetssamtal till

hjälp åt föräldrar att gemensamt och i samråd själva ta ansvar för beslut beträffande vårdnads- och umgängesfrågan har stor betydelse för skilsmässans genomförande. Samarbetssamtalen kan enligt motionären utvecklas ytterligare, under förutsättning att samtalen leds av professionellt erfaren och väldutbildad personal.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är värdefullt om vårdnads- och umgängesrättsfrågor kan lösas i samförstånd mellan föräldrarna och att samarbetssamtal i många fall kan underlätta en frivillig överenskommelse. Utskottet vill i det sammanhanget erinra om att utskottet nyligen i betänkandet SoU 1986/87:22 tagit upp frågan om familjerådgivningsverksamheten och föreslagit att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om att regeringen skyndsamt bör ta upp frågan om hur familjerådgivningsverksamheten skall kunna tryggas. Uppgiften att göra prioriteringar mellan olika forskningsprojekt och avgöra vilka projekt som bör beviljas medel ankommer på anslagsbeviljande myndigheter. Motion (s) avstyrks därför sävitt nu är i fråga (yrkande 2).

Handikappforskning

I *motion 1986/87:So456 av Görel Thurdin (c)* begärs att regeringen i anslutning till den aviserade propositionen om den framtida forskningspolitiken presenterar förslag avseende en samordnad forskning inom handikappområdet så som motionen förordar. Motionären påpekar bl. a. att ingen heltäckande kartläggning har gjorts av de olika typer av forskningsprojekt som på längre eller kortare sikt kan bli av betydelse för rehabiliteringen av ryggskadade och att man därför inte kan uttala sig om omfattningen av sådan forskning.

Behovet av en samordnad handikappforskning tas särskilt upp i forskningspropositionen. Efter samråd med statsrådet Bengt Lindqvist föreslår statsrådet Bodström att forskningsrådsnämnden (FRN) i fortsättningen får ansvaret för planering, samordning och kanalisering av resurserna för handikappforskning (prop. bil. 6 s. 52 jämfört med bil. 4 s. 5 och 6). FRN föreslås också anvisas 2,5 milj. kr. årligen för stöd till forskning inom handikappområdet. Vidare sägs i propositionen att sektorsorgan med ansvar för forskning och utveckling inom handikappområdet tillsammans bör anslå minst 2,5 milj. kr. årligen. Sammantaget kommer då FRN att ansvara för fördelningen av 5 milj. kr. årligen för den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden inom handikappforskningen.

Mot bakgrund av det här redovisade innehållet i forskningspropositionen anser utskottet inte att motion So456 (c) påkallar någon åtgärd av riksdagen. Motionen avstyrks därför.

Forskning om luftvägsinfektioner

I *motion So469 av Wivi-Anne Cederqvist m. fl. (s)* hemställs att regeringen ges till känna vad som i motionen anförts om behovet av ökade medel för forskning om förebyggande och behandling av luftvägsinfektioner. Enligt motionärerna är luftvägsinfektioner globalt sett ett större hälsoproblem än

både hjärt- och kärlsjukdomar och cancer. Luftvägsinfektioner orsakar en stor del av de dödsfall som drabbar barn under fem år i u-länderna. De är också den främsta orsaken till korttidsfrånvaron vid våra arbetsplatser.

När det gäller hälso- och sjukvårdsforskning ligger de områdesprioriteringar som angivits i de senaste två forskningspolitiska propositionerna fast (prop. bil. 4 s. 8). Därmed har forskning inom primärvården hög prioritet. Även epidemiologi (läran om sjukdomars spridning och utbredning i befolkningen) och miljömedicinsk forskning anses ha hög angelägenhetsgrad.

Utskottet har erfarit att DSF för närvarande stöder projektet Infektioner i primärvården, som bedrivs vid vårdcentralen i Dalby.

Såsom motionärerna påpekar är luftvägsinfektioner ett stort hälsoproblem. I tredje världen har luftvägsinfektioner ofta ödesdigra konsekvenser. Även om de i Sverige anses som vardagssjukdomar förorsakar dessa infektioner miljoner frånvarodagar och läkarbesök varje år.

Utskottet anser att forskning om luftvägsinfektioner är av stor betydelse. Den närmare avvägningen mellan olika forskningsprojekt ankommer emellertid på de myndigheter som har att fördela tillgängliga medel. Motion So469 (s) avstyrks med hänvisning härtill.

Den s. k. Skaraborgsmodellen

I *motion So634 av Gunilla André (c) och Bengt Kindbom (c)* hemställs – med hänvisning till vad som anförts i motion Ub680 – att riksdagen begär att regeringen startar ett socialt forskningsprojekt för utvärdering av Skaraborgsmodellen (*yrkande 1*). Skaraborgsmodellen är enligt motionen den form av decentraliserad sjukvårdsorganisation som bedrivs i Skaraborgs län. Skaraborgsmodellen kännetecknas av att den kommunbaserade primärvården utgör basen för hälso- och sjukvården i länet. Vidare är eget rum i långvården mycket vanligt, små sjukhem i kommunerna en självklarhet samt utbyggd hemsjukvård en målsättning sedan gammalt.

Såsom ovan nämnts är forskning om primärvården ett prioriterat forskningsområde. DSF ger också stöd till ett flertal olika forskningsprojekt, vilka bl. a. rör hälsoövervakning, omhändertagande, vårdkonsumtion m. m. inom primärvården. Det bör emellertid överlämnas åt berörda ansvariga myndigheter att göra erforderliga prioriteringar mellan olika ansökningar och på sedvanligt sätt bedöma vilka forsknings- och utvecklingsprojekt som bör beviljas medel. Motion So634 (c) yrkande 1 avstyrks därför.

Delegationen för social forskning

I *motion Ub5 av Carl Bildt m. fl. (m)* hemställs att riksdagen beslutar att avskaffa delegationen för social forskning, DSF, i enlighet med vad som anförts i motionen (*yrkande 8 delvis*). Enligt motionärerna görs det i propositionen entydigt klart vikten av den långsiktiga kompetensuppbyggnaden och att detta förutsätter en förstärkning av högskolornas och universitetens forskningsresurser. För detta ändamål anmanas sektorsforskningen att i ökad utsträckning göra sådana långsiktiga åtaganden som t. ex. att finansiera

tjänster inom universitet och högskolor. DSF har funnit satsningen på den högskoleanslutna forskningen angelägen och vill fortsätta att stödja denna, påpekar motionärerna. Man har emellertid inte dragit den enligt motionärernas mening följdriktiga slutsatsen att även det forskningsansvar som nu ligger hos sektorsforskningen bör föras över till universitet och högskolor.

Motionärerna föreslår således att ansvaret för den forskning som initieras av DSF förs över till högskolan. Delvis kan detta ske genom en förstärkning av fakultetsanslagen. På så vis får resp. fakultet det direkta ansvaret för de nödvändiga prioriteringarna. Övriga resurser bör överföras till berörda forskningsråd. Delegationen bör lämpligen avvecklas under en sexårsperiod räknat från instundande budgetårsskifte.

DSF, som finns inom socialdepartementet, har bl. a. till uppgift att initiera och stimulera samt ge förslag till medelstilldelning till forsknings- och utvecklingsarbete inom departementets områden, dvs. välfärd, familjepolitik, socialtjänst samt hälso- och sjukvård. DSF består av företrädare för samhälls- och beteendevetenskaplig samt samhällsmedicinsk forskning, riksförsäkringsverket, socialstyrelsen och de två kommunförbunden.

Med sektoriell forskning avses områdesorienterad forskning. Dess huvudprincip är att varje samhällssektor för sig bör stödja forskning som ett led i en rationell politik. Sektoriellt finansierad forskning återfinns därför som en del av varje departements verksamhetsområde.

Såsom ovan redovisats ligger tyngdpunkten i propositionens förslag på en förstärkning av högskolornas och forskningsrådens allmänna resurser. Det huvudsakliga syftet med förslagen är att stärka grundforskningen och öka institutionernas egna resurser. I propositionen uppmanar statsministern de sektoriella forskningsstödjande råden och myndigheterna att i sitt stöd till forskningen främja högskolans långsiktiga överlevnad och förnyelse. Det kan bl. a. ske genom att sektorsorganen finansierar tjänster i högskolan.

Statsministern anför vidare att resultaten från den sektorsfinansierade forskningen utgör en stor och omistlig del av samhällets ökande kunskapsmassa. Samtidigt understryks att de vetenskapliga kvalitetskraven måste ställas högt även i den sektoriella forskningsverksamheten och att kontakten med grundforskningen måste upprätthållas.

Utskottet ställer sig bakom vad som i propositionen anförs om den sektoriella forskningens betydelse och delar alltså inte motionärernas negativa syn på sådan forskning. Motion Ub5 (m) yrkande 8 (delvis) avstyrks därför.

Utskottet har inte något att erinra mot de förslag till allmänna riktlinjer för forskning inom socialdepartementets verksamhetsområde som läggs fram i propositionen och föreslår därför att riksdagen godkänner desamma. Utskottet tillstyrker vidare regeringens förslag till medelsanvisning för Forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet under femte huvudtiteln.

I den del av propositionen som avser arbetslivs- och arbetsmiljöforskning (bil. 8 s. 4 och 5) föreslås bl. a. att arbetarskyddsstyrelsens forskningsavdelning upphör den 1 juli 1987 och att i stället en fristående myndighet för arbetsmiljöforskning inrättas (punkt 5 yrkande 1). Vidare föreslås att regeringen bemyndigas att vid den nya myndigheten inrätta en ordinarie tjänst som chef med beteckningen p (punkt 5 yrkande 2). Syftet med förslaget anges i propositionen vara att åstadkomma en klarare åtskillnad mellan verkets myndighetsutövande funktion och dess övriga uppgifter. Arbetsmarknadsministern uppger att hon anser det utomordentligt betydelsefullt att ansvars- och rollfördelningen mellan forskningsverksamheten och myndighetsfunktionen framstår som klar för omgivningen, t. ex. arbetsmarknadens parter, massmedia och andra forskare. Utöver att uppdelningen förtydligar rollfördelningen är den också önskvärd från resurssynpunkt, heter det i propositionen (s. 12). En klar uppdelning av resurserna för forskning och utbildning å ena sidan och tillsyn å andra sidan gör det enligt arbetsmarknadsministern möjligt för riksdag och regering att bättre följa utvecklingen inom resp. område. Dessutom ökar möjligheterna till ett mera decentraliserat beslutsfattande inom såväl tillsyns- som forskningsverksamhet. Institutsbildningen bör enligt propositionen kunna genomföras inom ramen för de resurser som har beräknats för arbetarskyddsverket i 1987 års budgetproposition. Fr. o. m. budgetåret 1988/89 bör institutet tilldelas ett eget anslag.

I *motion Ub5 (m)* hemställs att riksdagen beslutar att avskaffa arbetarskyddsstyrelsens forskningsavdelning i enlighet med vad som i motionen anförts (*yrkande 8 delvis*). Vidare hemställs att riksdagen avslår regeringens förslag angående inrättande av en fristående myndighet för arbetsmiljöforskning samt inrättandet av en tjänst som chef för myndigheten (*yrkande 35*). Motionärerna ser positivt på att forskningspropositionen betonar stärkandet av högskolans roll i forskningen. De anser emellertid att regeringen visar bristande vilja att slå vakt om den fria, obundna forskningen. Den stora andel FoU-resurser som finns inom den sektoriella forskningen innebär påfrestningar på högskolesystemet, anser motionärerna, som också ser allvarligt på den politiska styrning av högskolans verksamhet som sektoriell uppdragsforskning kan innebära. Detta är den principiella bakgrunden till att motionärerna anser att den forskning som bedrivs vid arbetarskyddsstyrelsens forskningavdelning bör föras över till högskolan och att avdelningen i takt med att detta sker bör avvecklas. En lämplig avvecklingsperiod är sex år räknat från kommande budgetårsskifte. Fakultetsanslagen bör därvid kunna förstärkas och resurser överföras till berörda forskningsråd. De anställda vid forskningsavdelningen bör i stället kunna beredas anställning inom högskolan.

Ovan (s. 19) har redogjorts för vad som i forskningspropositionen anförs om den sektoriella forskningens betydelse och för utskottets inställning härvidlag. Såsom där framgått delar utskottet inte motionärernas negativa

syn på sådan forskning. Yrkande 8 (delvis) i den nu aktuella motionen avstyrks därför. Vad gäller inrättandet av ett fristående institut för arbetsmiljöforskning godtar utskottet det förslag som framförs i propositionen. Den föreslagna institutsbildningen innebär inte någon motsättning till den tidigare redovisade principen att undvika nya institutsbildningar (se ovan s. 10) eftersom det här uteslutande är fråga om en organisationsförändring inom ramen för befintliga resurser. Utskottet tillstyrker alltså propositionens förslag (bil. 8 punkt 5 yrk. 1 och 2) och avstyrker motion Ub5 (m) även i här aktuell del (yrkande 35).

I nu aktuellt avsnitt i propositionen redovisas de forskningsområden arbetarskyddsstyrelsen på grundval av aktuella och förväntade risksituationer har prioriterat under femårsperioden 1983/84–1987/88. Dessa områden är: belastningssjukdomar, lungskador på grund av luftföroreningar, metoder för testning av cancerframkallande ämnen och ämnen som kan skada foster och arvsanlag, eliminationsteknik samt arbetsorganisation i samband med ny teknik. Om resurserna skulle öka för treårsperioden 1987/88–1989/90 skulle enligt styrelsens bedömning en sådan resursökning i första hand användas för ökad forskning om olycksfallsrisker i arbetslivet, produktionsteknisk forskning med inriktning mot ergonomi, teknisk–fysikalisk forskning med inriktning på elektromagnetiska riskfaktorer samt ökade utbildningsinsatser för företagshälsovårdens personal och forskarstuderande i arbetsvetenskap.

Arbetsmarknadsministern erinrar om att hon i årets budgetproposition under anslaget C 1. Arbetsmiljö – tillsyn och forskning har beräknat 3,5 milj. kr. för att möjliggöra ökade insatser under treårsperioden 1987/88–1989/90. Hon uppger att hon anser arbetarskyddsstyrelsens prioriteringar när det gäller forsknings- och utbildningsinsatser vara väl motiverade, men hon vill också särskilt framhålla den vikt hon lägger vid forskning med inriktning på elektromagnetiska riskfaktorer, dvs. hur exponering för olika typer av elektromagnetiska fält, t. ex. vid bildskärmar, kraftledningar m. m. påverkar olika yrkesgrupper (bil. 8 s. 11).

Arbetsmarknadsministern uppger vidare att det vid prioritering av insatser inom arbetsmiljöforskning är viktigt att beakta kvinnornas arbetsmiljöproblem. Kvinnornas inträde på arbetsmarknaden har skett främst under de senaste decennierna. Deras sysselsättning har bl. a. expanderat i verksamheter där det kan finnas arbetsmiljörisker som inte är tillräckligt kända. Man kan därför befara att kvinnornas arbetsmiljöproblem underskattas, heter det i propositionen (bil. 8 s. 9).

I propositionen föreslås också att riksdagen anvisar 1 milj. kr. till Utredningar m. m. under tionde huvudtiteln, utöver vad som beräknats i årets budgetproposition. Dessa forskningsmedel är avsedda att användas till att fördjupa och utveckla samarbetet mellan löntagarorganisationerna och universitet och högskolor. Utskottet tillstyrker förslaget till medelsanvisning.

I *motion So707*, väckt under den allmänna motionstiden 1987, hemställer *Karin Israelsson m. fl. (c, m, fp, vpk)* att regeringen ges till känna vad som i motionen anförts om ett anslag om 2,5 milj. kr. ur arbetsmiljöfonden för forskningsprojekt med air-bag-system. "Air-bag" är en luftkudde som är

monterad i bilratten. Vid en kollision blåses kudden upp på en tjugondels sekund och skyddar på så vis ansikte och bröstkorg. Motionärerna anser att air-bag från arbetsskadesynpunkt är att föredra framför bilbälte, eftersom yrkesförare (t. ex. taxi-, post- och telebilschaufförer) endast i ringa utsträckning använder bilbälte. Det är nu lägligt att på försök montera air-bag i ett större antal bilar för kontrollerad fältexponering. Kostnaden skulle bli ca 6 000 kr. per fordon för en air-bag-ratt och kompletterande utrustning. Den totala kostnaden för 300 bilar skulle bli 1,8 milj. kr. Härutöver skulle tillkomma 0,7 milj. kr. för genomförandet av försöksprojektet. Med hänsyn till forskningens nytta för att förebygga arbetsskador hos yrkesförare, bör enligt motionärerna dessa medel anslås ur arbetsmiljöfonden.

Utskottet har erfarit att Statshälsan genom ett samarbete med arbetarskyddsstyrelsen har kunnat slå fast att så mycket som en tredjedel av alla allvarliga arbetsskador – dödsfall och långa sjukskrivningar – inträffar i samband med fordonsolyckor. Till detta kommer att yrkeschaufförer sällan använder bilbälte eftersom det upplevs som alltför besvärligt. 80 % av samtliga bilförare brukar använda bilbälte, men bland dem som är inblandade i kollisioner använder knappt 50 % bilbälte. Statshälsan har ansett att luftkudden, air-bag, kan vara en lösning på detta arbetsskadeproblem.

Utskottet vill betona att trafikmiljön är en del av arbetsmiljön för många människor och att det är viktigt att bilen för dem görs till en så säker arbetsplats som möjligt. Härvid kan luftkudden vara ett medel för att lindra och förhindra arbetsskador men ersätter inte användningen av bilbälte, utan är ett komplement till detta. Utskottet ser därför positivt på forskning om air-bag-system. Det är dock inte utskottets uppgift att prioritera mellan olika ansökningar om bidrag till forskning och bedöma vilka projekt som bör beviljas medel. Motionen (c, m, fp, vpk) avstyrks därför.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *en kartläggning av alkoholmissbrukets familjesociala konsekvenser*

att riksdagen avslår motion 1986/87:So215 yrkande 6, motion 1986/87:So237, motion 1986/87:So245 delvis, motion 1986/87:So266, motion 1986/87:So267 och motion 1986/87:So280 yrkandena 4 och 5,

2. beträffande *en kartläggning av alkoholmissbrukets ekonomiska skadeverkningar*

att riksdagen avslår motion 1986/87:So245 delvis,

3. beträffande *forskning om kvinnors alkoholmissbruk*

att riksdagen avslår motion 1986/87:So215 yrkande 3 delvis och motion 1986/87:So221,

4. beträffande *en förbättrad alkoholstatistik*

att riksdagen avslår motion 1986/87:So215 yrkande 5,

5. beträffande *alkohol och olycksfall*

att riksdagen avslår motion 1986/87:So480,

6. beträffande *ett alkoholforskningsinstitut*

att riksdagen avslår motion 1986/87:So126 och motion 1986/87:So127.

7. beträffande *forskning om barns villkor*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So125 yrkande 1,

8. beträffande *ett centrum för forskning om barn*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So125 yrkande 2,

9. beträffande *ett åtgärdsprogram för en förändring av ungdomens levnadsförhållanden*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So263,

10. beträffande *forskning om fritidens sociala konsekvenser*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So226,

11. beträffande *en meningsfylld fritid*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So235,

12. beträffande *forskning om klass och ohälsa*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So128,

13. beträffande *hälsoekonomisk forskning m. m.*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So129,

14. beträffande *invandrarforskning*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So218,

15. beträffande *forskning om hjälpmedel*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So234 yrkande 2,

16. beträffande *skilsmässoforskning*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So277 yrkande 2,

17. beträffande *samordnad handikappforskning*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So456,

18. beträffande *forskning om luftvägsinfektioner*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So469,

19. beträffande *forskning om den s. k. Skaraborgsmodellen*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So634 yrkande 1,

20. beträffande *avskaffande av delegationen för social forskning*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Ub5 yrkande 8 delvis,

21. beträffande *forskningen inom socialdepartementets verksamhetsområde*
att riksdagen godkänner i propositionen (bil. 4) angivna allmänna riktlinjer för forskningen inom socialdepartementets verksamhetsområde,

22. beträffande *medelsanvisningen*
att riksdagen till *Forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet* för budgetåret 1987/88 under femte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 36 909 000 kr.,

23. beträffande *avskaffande av arbetarskyddsstyrelsens forskningsavdelning*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Ub5 yrkande 8 delvis,

24. beträffande *inrättande av en fristående myndighet för arbetsmiljöforskning*
att riksdagen med bifall till propositionen bil. 8 p. 5 yrkande 1 och med avslag på motion 1986/87:Ub5 yrkande 35 i motsvarande del godkänner att en fristående myndighet för arbetsmiljöforskning inrättas den 1 juli 1987 och att forskningsavdelningen vid arbetarskyddsstyrelsen samtidigt upphör.

25. beträffande *inrättandet av en chefstjänst för arbetsmiljöns forskningsinstitut*
att riksdagen med bifall till propositionen bil. 8 p. 5 yrkande 2 och med avslag på motion 1986/87:Ub5 yrkande 35 i motsvarande del bemyndigar regeringen att vid den nya myndigheten inrätta en ordinarie tjänst som chef med beteckningen p,

26. beträffande *arbetslivs- och arbetsmiljöforskningen*
att riksdagen beslutar att vad som i propositionen anförts om arbetslivs- och arbetsmiljöforskningen (bil. 8 p. 4) inte skall föranleda något riksdagens uttalande,

27. beträffande *medelsanvisningen*
att riksdagen med bifall till propositionen bil. 8 p. 5 yrkande 3 till *Utredningar m. m.* för budgetåret 1987/88 under tionde huvudtiteln, utöver vad som beräknats i proposition 1986/87:100, bilaga 12, anvisar ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.,

28. beträffande *air-bag-forskning*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So707.

Stockholm den 21 april 1987

På socialutskottets vägnar

Daniel Tarschys

Närvarande: Daniel Tarschys (fp), Evert Svensson (s), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Anita Persson (s), Blenda Littmarck (m), Gunnar Ström (s), Aina Westin (s), Ann-Cathrine Haglund (m), Yvonne Sandberg-Fries (s), Rosa Östh (c), Inga Lantz (vpk), Ingrid Andersson (s), Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) och Maud Björnemalm (s).

Reservationer

En kartläggning av alkoholmissbrukets familjesociala konsekvenser (mom. 1 i hemställan)

1. av Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Ann-Cathrine Haglund (m), Rosa Östh (c) och Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som på s. 6 börjar med "Utskottet vidhåller" och på s. 7 slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning att det behövs forskning om alkoholmissbrukets sociala och ekonomiska skadeverkningar för missbrukarnas familjer och omgivning och att det därvid är särskilt viktigt att undersöka förhållandena för barn i missbrukarfamiljer. En sådan kartläggning som föreslås i de nu aktuella motionerna bör därför genomföras och erforderliga resurser bör ställas till forskarnas förfogande för lösande av de föreslagna forskningsuppgifterna. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa

1. beträffande *en kartläggning av alkoholmissbrukets familjesociala konsekvenser*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So215 yrkande 6, motion 1986/87:So237, motion 1986/87:So245 delvis, motion 1986/87:So266, motion 1986/87:So267 och motion 1986/87:So280 yrkandena 4 och 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

En kartläggning av alkoholmissbrukets ekonomiska skadeverkningar (mom. 2 i hemställan)

2. av Göte Jonsson (m), Blenda Littmarck (m) och Ann-Cathrine Haglund (m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 7 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "i här aktuell del" bort ha följande lydelse:

En effektiv information om alkoholens skadeverkningar förutsätter exakt och aktuell kunskap om dessa verkningar. Utskottet delar motionärernas uppfattning att det behövs ytterligare forskningsinsatser på detta område. Regeringen bör därför ta initiativ till en ny, vetenskapligt betryggande undersökning av vilka ekonomiska skador samhället åsamkas av alkoholmissbruket och då lägga särskild vikt vid de anspråk som ställs på sjukvården.

dels att utskottet under mom. 2 bort hemställa

2. beträffande *en kartläggning av alkoholmissbrukets ekonomiska skadeverkningar*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So245 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

En förbättrad alkoholstatistik (mom. 4 i hemställan)

3. av Daniel Tarschys (fp) och Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "En likalydande" och på s. 9 slutar med "(yrkande 5)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det finns stora brister när det gäller kunskaperna om alkoholens effekter. Undersökningar har t. ex. visat att alkoholens roll i samband med förtida död är betydligt större än vad den officiella statistiken för närvarande visar. En förbättrad alkoholstatistik är ett medel att avhjälpa dessa brister. Vad utskottet här anfört med anledning av motion So 215 (fp) yrkande 5 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 4 bort hemställa

4. beträffande *en förbättrad alkoholstatistik*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So215 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Forskning om barns villkor och ett centrum för forskning om barn (mom. 7 och 8 i hemställan)

4. av Daniel Tarschys (fp) och Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "En motion" och slutar med "So 125 (fp)" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det finns ett stort behov av förbättrade kunskaper om barns livsvillkor och om lämplig utformning av samhällets insatser för barn och ungdom. Särskilt gäller detta de socialt mest utsatta barnen, för vilka samhället måste ta ett särskilt ansvar. Utskottet delar således motionärens uppfattning att forskning och utvecklingsarbete, som avser att ge fördjupad kunskap om barns och ungdomars livsvillkor bör prioriteras. Vad utskottet här anfört med anledning av motion 125 (fp) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Förslaget om ett särskilt "tema" för barnforskning vid universitetet i Linköping är värdefullt, men utskottet finner det osäkert om forskningsområdet där – i konkurrens med andra redan etablerade teman – kan komma att tilldelas tillräckliga resurser. Innan definitivt beslut fattas om hur forskningen om barns livsvillkor skall organiseras bör de i motionen angivna alternativen övervägas.

dels att utskottet under mom. 7 bort hemställa

7. beträffande *forskning om barns villkor*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So125 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

dels att utskottet under mom. 8 bort hemställa

8. beträffande *ett centrum för forskning om barn*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So125 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Ett åtgärdsprogram för förändring av ungdomens levnadsförhållanden (mom. 9 i hemställan)

5. av Inga Lantz (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Riksdagen har" och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att den nuvarande ungdoms- och framtidsfientliga politiken med kraft måste slås tillbaka. I den nu aktuella motionen begärs att regeringen utformar ett samlat åtgärdsprogram för en förändring av ungdomens levnadsförhållanden. Ett sådant program bör enligt motionärerna ha socialistiska förtecken. Utskottet delar denna uppfattning. Vad utskottet här anfört med anledning av motion So 263 (vpk) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 9 bort hemställa

9. beträffande *ett åtgärdsprogram för förändring av ungdomens levnadsförhållanden*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So263 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. av Evert Svensson, Anita Persson, Gunnar Ström, Aina Westin, Yvonne Sandberg-Fries, Ingrid Andersson och Maud Björnemalm (alla s) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "De frågor som" och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Barn- och ungdomsdelegationen (Ju 1983:01) tillkallades i december 1982 för att under statsministerns ledning vara ett rådgivande och samordnande organ för barn- och ungdomsfrågor inom regeringskansliet (Dir. 1982:104).

I tilläggsdirektiv till barn- och ungdomsdelegationen i februari 1986 (Dir. 1986:4) anförde dåvarande statsministern bl. a. att delegationen i sitt fortsatta arbete borde ges möjlighet att fördjupa och bredda några allmänna, övergripande och principiellt inriktade diskussioner. För att detta skulle vara möjligt borde delegationen ges en något friare ställning till det löpande arbetet i regeringskansliet. Delegationens rådgivande uppgifter borde fortsättningsvis begränsas till frågor av allmän karaktär och tvärgående frågor som hör hemma inom flera fackdepartements områden.

Statsrådet Ulf Lönnqvist, som i regeringen har särskilt ansvar för ungdom, idrott och turism, är sedan den 10 oktober 1986 ordförande i barn- och ungdomsdelegationen.

De frågor som tas upp i den nu aktuella motionen rör ungdomsarbetslöshet, ungdomens bostadssituation och de ungas rätt till en meningsfull fritid. Frågorna berör alltså flera fackdepartement och bör därmed lämpa sig för en övergripande diskussion i barn- och ungdomsdelegationen. Något initiativ av riksdagen med anledning av motionen är inte påkallat. Motion So263 (vpk) avstyrks därför.

En meningsfylld fritid (mom. 11 i hemställan)

7. av Inga Lantz (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "De forskningsresultat" och slutar med "So235 (vpk)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning motionärerna i motion So 235 (vpk) givit uttryck för, nämligen att människor måste ha möjligheter till en meningsfull fritid i anslutning till bostadsområden, arbetsplatser, skolor, daghem, m. m. Riksdagen bör därför ge regeringen till känna att reella möjligheter till en meningsfylld fritid måste finnas där människor lever och verkar.

dels att utskottet under mom. 11 bort hemställa

11. beträffande *en meningsfylld fritid*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So235 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Forskning om klass och ohälsa (mom. 12 i hemställan)

8. av Inga Lantz (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Enligt vad" och slutar med "(yrkandena 1 och 2)" bort ha följande lydelse:

Sambanden mellan klass och ohälsa är alltså klarlagda. Om orsakerna till dessa samband vet man emellertid mycket litet. Utskottet delar motionärernas uppfattning att sådan forskning som belyser sambandsmekanismer mellan klass och ohälsa bör prioriteras. Vad utskottet här uttalat bör riksdagen med anledning av motion So128 (vpk) yrkande 1 som sin mening ge regeringen till känna. Utskottet tillstyrker vidare motionärernas förslag att riksdagen skall besluta att anvisa 5 milj. kr. för forskning inom ämnesområdet klass och ohälsa [yrkande 2 i den aktuella motionen (vpk)].

dels att utskottet under mom. 12 bort hemställa

12. beträffande *forskning om klass och ohälsa*

a) att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So128 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

b) att riksdagen med bifall till motion 1986/87:So128 yrkande 2 till forskning inom ämnesområdet klass och ohälsa anvisar 5 000 000 kr.

Hälsoekonomisk forskning m. m. (mom. 13 i hemställan)

9. av Inga Lantz (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Hälsoekonomisk" och slutar med "utan avstyrks" bort ha följande lydelse:

Den förebyggande verksamheten i sjukvården måste få en starkare ställning. Utskottet delar därför motionärernas uppfattning att sjukvården aktivt bör medverka till att spåra upp och bekämpa orsakerna till sjukdom och ohälsa. Vidare bör riksdagen med anledning av motion So 129 (vpk) som sin mening ge regeringen till känna att forskningen inom hälso- och sjukvården skall utgå från ett totalt samhällsekonomiskt perspektiv och att forskning om hälsoekonomi skall ha en samhällsekonomisk inriktning och kopplas till socialmedicinsk forskning.

dels att utskottet under mom. 13 bort hemställa

13. beträffande *hälsoekonomisk forskning m. m.*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So129 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Avskaffande av delegationen för social forskning (mom. 20 i hemställan)

10. av Göte Jonsson (m), Blenda Littmarck (m) och Ann-Cathrine Haglund (m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 19 som börjar med "Statsministern anför" och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar åsikten att högskolornas och universitetens resurser bör förstärkas. En bättre lösning än den som föreslås i propositionen, vilken går ut på att sektorsorganen skall finansiera tjänster i högskolan, är att överföra det forskningsansvar som nu ligger hos sektorsforskningen till universitet och högskolor. Utskottet tillstyrker i enlighet härmed förslaget i motion Ub 5 att avskaffa delegationen för social forskning, DSF, (yrkande 8 delvis). Ansvaret för den forskning som initieras av DSF bör föras över till högskolan. DSF

bör avvecklas under en sexårsperiod räknat från instundande budgetårsskifte. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 20 bort hemställa

20. beträffande *avskaffande av delegationen för social forskning*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Ub5 yrkande 8, delvis, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Avskaffande av arbetarskyddsstyrelsens forskningsavdelning (mom. 23 i hemställan)

11. av Göte Jonsson (m), Blenda Littmarck (m) och Ann-Cathrine Haglund (m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 20 med "Ovan (s. 19)" och slutar på s. 21 med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Såsom tidigare framgått (se res. 10) anser utskottet att högskolornas och universitetens resurser bör förstärkas och att en åtgärd i detta syfte är att överföra det forskningsansvar som för närvarande ligger hos sektorsorganen till universitet och högskolor. Utskottet tillstyrker därför förslaget i motion Ub 5 att avskaffa arbetarskyddsstyrelsens forskningsavdelning (yrkande 8 delvis). Dess forskning bör föras över till högskolan och de anställda bör kunna beredas anställning inom högskolan. En lämplig avvecklingsperiod är sex år räknat från kommande budgetårsskifte. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 23 bort hemställa

23. beträffande *avskaffande av arbetarskyddsstyrelsens forskningsavdelning*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Ub5 yrkande 8 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Inrättande av en fristående myndighet för arbetsmiljöforskning och inrättande av en chefstjänst för arbetsmiljöns forskningsinstitut (mom. 24 och 25 i hemställan)

12. av Göte Jonsson (m), Blenda Littmarck (m) och Ann-Cathrine Haglund (m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 21 som börjar med "Vad gäller" och slutar med "(yrkande 35)" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående uttalat sig för ett avskaffande av arbetarskyddsstyrelsens forskningsavdelning och för ett överförande av dess resurser till högskolan (se res. 11). Utskottet kan följaktligen inte godta propositionens förslag att omvandla forskningsavdelningen till en fristående myndighet för arbetsmiljöforskning. Det sagda innebär att utskottet tillstyrker förslaget i motion Ub5 yrkande 35 och avstyrker propositionen bil. 8 p. 5 yrkandena 1 och 2.

dels att utskottet under mom. 24 bort hemställa

24. beträffande *inrättande av en fristående myndighet för arbetsmiljöforskningen*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Ub5 yrkande 35 i motsvarande del avslår propositionen bil. 8 p. 5 yrkande 1,

dels att utskottet under mom. 25 bort hemställa

25. beträffande *inrättande av en chefstjänst för arbetsmiljöns forskningsinstitut*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Ub5 yrkande 35, i motsvarande del, avslår propositionen bil. 8 p. 5 yrkande 2.

Innehållsförteckning

Sammanfattning ... 1
Propositionen ... 2
Motionerna ... 2
Motioner väckta under den allmänna motionstiden 1987 ... 2
Motioner väckta med anledning av proposition 1986/87:80 ... 4
Utskottet ... 5
Forskning m. m. inom socialdepartementets verksamhetsområde 5
Alkoholforskning ... 5
Barns villkor ... 10
Fritid ... 12
Klass och ohälsa m. m. ... 13
Invandrare ... 14
Hjälpmedel ... 15
Skilsmässoforskning ... 16
Handikappforskning ... 17
Forskning om luftvägsinfektioner ... 17
Den s. k. Skaraborgsmodellen ... 18
Delegationen för social forskning ... 18
Forskning m. m. inom arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde – arbetslivs- och arbetsmiljöforskning ... 20
Hemställan ... 22
Reservationer ... 24
1. En kartläggning av alkoholmissbrukets familjesociala konsekvenser (mom. 1 i hemställan) av fp, m och c ... 24
2. En kartläggning av alkoholmissbrukets ekonomiska skadeverkningar (mom. 2 i hemställan) av m ... 25
3. En förbättrad alkoholstatistik (mom. 4 i hemställan) av fp ... 25
4. Forskning om barns villkor och ett centrum för forskning om barn (mom. 7 och 8 i hemställan) av fp ... 26
5. Ett åtgärdsprogram för förändring av ungdomens levnadsförhållanden (mom. 9 i hemställan) av vpk ... 26
6. D:o (motiveringen till mom. 9 i hemställan) av s ... 27
7. En meningsfylld fritid (mom. 11 i hemställan) av vpk ... 27
8. Forskning om klass och ohälsa (mom. 12 i hemställan) av vpk ... 27
9. Hälsoekonomisk forskning m. m. (mom. 13 i hemställan) av vpk 28
10. Avskaffande av delegationen för social forskning (mom. 20 i hemställan) av m ... 28
11. Avskaffande av arbetarskyddsstyrelsens forskningsavdelning (mom. 23 i hemställan) av m ... 29
12. Inrättande av en fristående myndighet för arbetsmiljöforskning och inrättande av en chefstjänst för arbetsmiljöns forskningsinstitut (mom. 24 och 25 i hemställan) av m ... 29

gotab Stockholm 1987 12855